

STÓŁ CZY STOŁY SŁOWA BOŻEGO?

Wstęp

Ogromną pomocą w dziele uświęcenia człowieka jest sprawowana liturgia. Czynne w niej zaangażowanie się sprzyja nawiązaniu osobowej relacji ze źródłem łaski, czyli Bogiem Trójjedynym. Chęć zaangażowania się, możliwość włączenia się i faktycznego współdziałania wymaga dobrze zagospodarowanej przestrzeni liturgicznej. Przestrzeń tę stanowią, niezależnie od koncepcji, obiekty sakralne wykorzystywane do sprawowania kultu Bożego.

Po ostatnim soborze w dziedzinie liturgicznej wiele się zmieniło, podjęto bowiem działania zmierzające do czynnego włączenia się jak największej części wiernych, z uwzględnieniem podziału poszczególnych funkcji między duchownymi i wiernymi świeckimi. Zaangażowanie całych wspólnot skupionych w zgromadzeniach liturgicznych przyczynia się do współodpowiedzialności za Kościół, m.in. na płaszczyźnie uświęcającej misji Kościoła.

W niniejszym przedłożeniu chodzi o ukazanie ewolucyjnych zmian, które dokonywały się w przestrzeni liturgicznej po Vaticanum II. Kościół coraz bardziej docenia znaczenie dwóch stołów w celebracji Najświętszej Ofiary: stołu słowa Bożego i stołu Eucharystycznego. Św. Augustyn w *Kazaniu 179* jednoznacznie powiedział, „że słuchać słowa Bożego, to karmić się Chrystusem”². Chodzi o przypomnienie zadań, jakim służy pierwszy z wymienionych stołów. Motywem skłaniającym do zajęcia się wspomnianą tematyką są świątynie pretendujące do bycia wzorcowymi dla innych, z wyposażeniem niezrozumiałym w świetle obowiązujących norm prawa liturgicznego. Wspomniane świątynie posiadają w wyposażeniu prezbiteriów dwa równoległe stoły słowa Bożego, z których kierowane są czytania fragmentów Biblii.

1. Zarys historyczny

Słowo Boże było kierowane do wiernych podczas sprawowanej liturgii z różnych miejsc³. Pierwszym była katedra, z której przewodniczył obrzędowi celebrujący biskup lub miejsce do siedzenia dla innego przewodniczącego liturgii. Dokumenty z III i IV w. wskazują na miejsce podwyższone, z którego odczytywano fragmenty Pisma Świętego, śpiewano psalmy i kierowano do zgromadzonych okolicznościowe prze-

¹ Ks. dr hab. Kazimierz Dullak prof. US, kierownik Katedry Prawa Kanonicznego Wydziału Teologicznego US, prodziekan WT US; wykładowca prawa kanonicznego w WSD Koszalin; adres do korespondencji: ul. Norwida 6, 75-656 Koszalin, e-mail: dullak@koszalin.opoka.org.pl..

² B. Nadolski, *Gesty i słowa w Eucharystii*, Kraków 2009, s. 48.

³ G. Siwek, *Komunikacyjna i symboliczna funkcja ambony*, „Homo Dei” (1995), nr 3, s. 63-69.

powiadanie. Po IV w. rozwijająca się architektura sakralna wymagała zbliżenia się do wiernych w celu lepszej słyszalności. Coraz większe kościoły przyczyniały się do tego, że ambony⁴ przesuwano coraz bardziej w głąb nawy i coraz bardziej je podwyższano. To podwyższenie miejsca (podest) miało na celu wyeksponowanie Księgi Świętej i czytającego, zwłaszcza chodziło o słyszalność i komunikację wzrokową z uczestnikami liturgii. Kolejnym etapem było zdobienie tych wyeksponowanych miejsc – ambon bogatą ornamentyką⁵. To wszystko z jednej strony było zsynchronizowane z kulturą i sztuką zmieniających się czasów, a z drugiej strony chodziło o wyeksponowanie miejsca uświęconego czynnością głoszenia słowa Bożego, symbolizującego nauczającego Chrystusa. Tym samym podkreślano i uwypuklano wydarzenie, że to Bóg przemawia do człowieka, a sam Chrystus dalej głosi Dobrą Nowinę⁶.

Do końca pierwszego tysiąclecia istniała zasadniczo jedna ambona, z której kierowano do zgromadzonych czytania zaczerpnięte z Biblii. Natomiast w XI w. zaczęto wprowadzać drugą ambonę, miała ona znaczenie alegoryczne, jedna służyła dla proklamacji Ewangelii, a druga pozostałych tekstów Pisma Świętego. Wznoszono je naprzeciw siebie w nawie bądź w apsydzie. Następnie w niektórych kościołach gotyckich wprowadzono też trzecią ambonę usytuowaną w nawie, z której zasadniczo głoszone kazania⁷. Inaczej postrzega to zagadnienie G. Siwek, uważając, że ambona – w ścisłym tego słowa znaczeniu – była jedna. Zasada ta była zachowana nawet wówczas, gdy istniało wiele „ambon”, które nazywa pulpitymi. Ta jedna ambona wyróżniała się kształtem, wyższym usytuowaniem, solidnością materiału, z jakiego była wykonana wraz z licznymi symbolicznymi ozdobami. Właściwą amboną było to miejsce, z którego odczytywano Ewangelię⁸.

⁴ Słowo „ambona” pochodzi z greckiego *anabainein* – wstępować (podwyższenie); wyrażenie to znajdujemy w j. łacińskim: *ambo* lub *ambon* – miejsce wywyższone, pagórek. Początkowo miejsce wygłaszania słowa Bożego nie miało stałej nazwy, używano m.in. takich wyrażen jak: *pulpitum*, *tribunal*, *locus altus*, *auditorium*, *suggestus*, *lectorium*, *legiom*, *bema*, *absidia*. Wyrażenie „ambona” upowszechniło się w Europie dopiero w IV w. B. Nadolski, *Leksykon symboli liturgicznych. Per visibilia ad invisibilia*, Kraków 2010, s. 63-64; B. Nadolski, *Leksykon liturgii*, Poznań 2006, s.79.

⁵ M. Cynka, *Ambona – miejsce głoszenia słowa Bożego dawniej i dziś*, w: *Msza święta – rozumieć, aby lepiej uczestniczyć. Wykład liturgii Mszy*, red. J. Hadalski, Poznań 2013, s. 51-52.

⁶ M. Cynka, *Wnętrze kościoła – przestrzeń sakralna*, w: tamże, s. 43.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na teologiczny wymiar liturgii słowa Bożego, na jego związek z korzeniami synagogalnymi i nowy wymiar wniesiony przez Jezusa Chrystusa. O tym rozważa: J. Ratzinger, *Duch liturgii*, Poznań 2002, s. 64-68.

⁷ B. Nadolski, *Liturgika. Eucharystia*, t. 4, Poznań 1992, s. 95; B. Nadolski, *Ambona. Historia, znaczenie, symbolika*, Kraków 2008, s. 10-13.

⁸ G. Siwek, *Komunikacyjna i symboliczna...*, s. 73. Autor w swoim przedłożeniu bardzo wymownie eksponuje również symboliczne znaczenie ambony, wskazuje m.in. na usytuowanie ambony zwróconej ku zachodowi, podkreśla symboliczne znaczenie podwyższenia, na którym usytuowana była ambona i inne. Inne ujęcie symboliki ambony ukazuje: P. Cembrowicz, *Ambona miejscem głoszenia słowa Bożego*, w: *Słowo Boże w liturgii. Obecność – celebracja – aktualizacja*, red. S. Araszczuk, Wrocław 2010, s. 129-131.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na usytuowanie ambony. Nie było to miejsce raz określone i nienaruszalne⁹. Jak już wspomniano, czytano słowo Boże z miejsca przewodniczenia, którym najpierw było proste krzesło, następnie miejscem przepowiadania Dobrej Nowiny był pulpit usytuowany blisko balustrady, w niewielkiej odległości od prezbiterium, aż wreszcie był on ustawiony w pośrodku nawy świątyni. Od XIII w. ambona została wyodrębniona z przestrzeni prezbiterium i zamieszczona na ścianie lub filarze. W ten sposób stała się miejscem ludowego przepowiadania, tzn. oddzielono jej rolę od przepowiadania słowa Bożego, a zaczęto głosić kazania tematyczne. Było i tak, że „ambona (XV w.) była tak usytuowana, że uczestnicy liturgii musieli podczas kazania odwracać się plecami do głównego ołtarza”¹⁰.

Zmiany przyniósł Sobór Trydencki, który pomniejszył znaczenie ambony. Przełom XVI/XVII w. negatywnie odbił się w postrzeganiu roli ambony. Wskutek antyreformatorskich polemik dochodziło do demontażu ambon w katolickich świątyniach. Chodziło o odcięcie się od protestanckich poglądów, w których ambony zajmowały centralne miejsce w świątyni¹¹. W kościołach katolickich teksty biblijne czytano przy ołtarzu: z jednej strony ołtarza Ewangelie, a z drugiej – pozostałe teksty natchnione. Kazania zaś wygłaszano z ambony.

2. Ewolucja przepisów liturgicznych jako echo dokumentów Soboru Watykańskiego II¹²

Nowe ujęcie Kościoła zarysowane w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele* zwróciło uwagę na kapłański charakter ludu Bożego (nr 11). Jest on związany z bardzo konkretnymi zadaniami wszystkich stanowiących wspólnotę Kościoła. Te zadania realizują się m.in. w misji uświęcającej Kościoła. Dlatego wdrażanie *Konstytucji o liturgii* wymagało dodatkowych dokumentów Stolicy Apostolskiej zawierających szczegółowe wskazania w poszczególnych obszarach liturgicznych¹³.

Pierwsza instrukcja *Inter Oecumenici* o należyтым wykonywaniu Konstytucji o Liturgii Świętej z 26 września 1964 r., zatwierdzona autorytetem papieża Pawła VI (weszła w życie 7 marca 1965 r.), w rozdziale V traktuje o budowie kościołów i ołtarzy

⁹ R. Walczak, *Symbolika i wystrój świątyni chrześcijańskiej*, Poznań 2005, s. 45-46; T. Sinka, *Zarys liturgiki*, Goniczko-Paradyż 1988, s. 100.

¹⁰ R. Walczak, *Symbolika...*, s. 22.

¹¹ G. Siwek, *Komunikacyjna i symboliczna funkcja ambony*, „Homo Dei” (1995), nr 3, s. 67.

¹² Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002.

¹³ 25 stycznia 1964 r. Paweł VI utworzył Consilium ds. Liturgii, czyli specjalną nadrzędną Radę do wykonania zaleceń Konstytucji o liturgii i papieskiego dokumentu *Sacram liturgiam*, który wyznaczył kierunki wprowadzenia tych zaleceń. Członkami Consilium zostało 10 kardynałów oraz 32 biskupów pochodzących z 26 krajów wszystkich kontynentów. Na pierwszej sesji plenarnej Consilium (11 marca 1964 r.) ustalono, że fundamentem całej odnowy liturgicznej musi być rewizja 6 podstawowych ksiąg liturgicznych: Mszału, Brewiarza, Pontyfikału, Rytuálu, Martyrologium i Ceremoniału Biskupiego. Owocem prac Consilium – w ciągu 5 lat istnienia, aż do przekształcenia w Kongregację dla Spraw Kultu Bożego (8 maja 1969 r.) – było opracowanie prawie wszystkich ksiąg liturgicznych, chociaż ich ostateczna publikacja była już dziełem nowej kongregacji.

w sposób ułatwiający czynne uczestnictwo wiernych¹⁴. W nr. 92 i 96 zaaranżowano strefę liturgii słowa, chodzi o miejsce, w którym jest siedzenie dla kapłana i jego asysty, tzw. sedilia, ambona oraz pulpit dla lektora. Wszystkie te miejsca – jak zaznacza instrukcja – mają być widoczne dla zgromadzonych w świątyni, a kierowane do nich słowo ma być słyszane. Nie ma tu jednoznacznego doprecyzowania roli poszczególnych miejsc i elementów wyposażenia kościoła. Czytania, które deklamuje celebrans, lub wykonywane śpiewy należy kierować do zgromadzonych od ołtarza albo od pulpitu, albo od balasek, według kryterium praktyczności (wygody)¹⁵. Stąd wniosek, iż „obecność” ambony była zalecana (*convenit* – wypada, aby była), a nie obowiązkowa. Wg ks. Popiela ambona stanowi drugi, obok miejsca przewodniczenia, ośrodek liturgii słowa¹⁶. Omawiana instrukcja, normując kwestię ambony, wskazuje: „Pożądana jest ambona – mogą być i dwie – do wygłaszania czytań świętych; należy ją tak ustawić, aby osoby czytające można było dobrze widzieć i słyszeć” (nr 96). Wspomniany komentator omawianej instrukcji w liczbie mnogiej dotyczącej ambon upatruje ambonę i pulpit. Ambonę – miejsce zajmowane przez kapłana lub diakona w czasie czytania Ewangelii, homilii, wyznania wiary oraz modlitwy wiernych, zaś pulpit umieszczony po przeciwnej stronie ołtarza ma służyć lektorowi czytającemu lekcje. „Oczywiście jest też możliwe rozwiązanie z dwoma odpowiadającymi sobie ambonami”¹⁷. Z tego pomysłu – o dwóch ambonach – autorska Rada wycofała się po miesiącu od ukazania się omawianej instrukcji. Skierowała wówczas (26.10.1964 r.) pisma do przewodniczących konferencji poszczególnych episkopatów, wskazując na teologiczną rację jedności słowa Bożego. W odniesieniu do ambony stwierdzono, że „dla sprawowania Eucharystii stanowi ona konieczny element”¹⁸. Warto tu zwrócić uwagę na liczbę pojedynczą odnoszącą się do ambony.

Argumentem skłaniającym do wspomnianej refleksji nad szczególną rolą i miejscem słowa Bożego w życiu Kościoła, a zwłaszcza liturgii, była myśl zaczerpnięta z *Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym*: „Kościół zawsze otaczał wciąż Boże Pisma, podobnie jak i samo Ciało Pańskie. Zwłaszcza w liturgii świętej bierze ciągle chleb życia ze stołu Bożego słowa i Ciała Chrystusowego i podaje wierzącym. Pisma te w połączeniu ze świętą Tradycją uważał i uważa zawsze za najwyższą regułę swej wiary, ponieważ natchnione przez Boga i spisane raz na zawsze, niezmiennie przekazują Boże słowo i sprawiają, że w wypowiedziach Apostołów i proroków rozbrzmiewa głos Ducha Świętego” (nr 21). Ponadto według prof. Nadolskiego bogatsze zastawienie stołu słowa Bożego to wynik głębszego rozumienia związku Starego Testamentu z Nowym oraz sięgnięcia do literatury patrystycznej oddającej podziw wobec słowa Bożego¹⁹.

¹⁴ „Wiadomości Diecezjalne” (Katowice) (1964), nr 11-12, s. 129-144.

¹⁵ *Inter oecumenici*, nr 49.

¹⁶ J. Popiel, *Wnętrze kościoła w świetle odnowionej liturgii, Wprowadzenie do liturgii*, red. F. Błachnicki, W. Schenk, R. Zielasko, Poznań-Warszawa-Lublin 1967, s. 538-539.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ B. Nadolski, *Ambona...*, s. 32.

¹⁹ Tamże, s. 36. Można w tym miejscu wspomnieć powołaną w 1964 r. podkomisję *Coetus a studiis XI*, która miała za zadanie rewizję dotychczasowego zestawu czytań mszalnych. Miała przed sobą m.in.

Trzecia²⁰ z kolei instrukcja o należytych wykonaniu Konstytucji o Liturgii Świętej zatytułowana *Liturgica instaurationes*, przygotowana przez Świętą Kongregację Kultu Bożego, zaaprobowana, zatwierdzona i polecona przez papieża Pawła VI, by została ogłoszona 3 września 1970 r., w sposób jednoznaczny wskazuje na rolę słowa Bożego i jego związek z pozostałymi obrzędami. „Wśród świętych tekstów, które podczas obrzędów liturgicznych są używane, księgi Pisma Świętego szczególną odznaczają się godnością. W nich bowiem Pan Bóg przemawia do swego ludu i Chrystus, obecny w swoim słowie, głosi Ewangelię” (nr 2)²¹. Wobec tego liturgia słowa Bożego ma być celebrowana z najwyższą starannością. W żadnym wypadku nie wolno zastępować jej innymi tekstami zaczerpniętymi ze skarbca dzieł religijnych czy świeckich autorów tak dawnych, jak i współczesnych. Dokument przypomina, że celem homilii jest wyjaśnienie wiernym głoszonego słowa Bożego z zastosowaniem go do współczesnego sposobu myślenia, a głosić ją może jedynie kapłan. Pozostali uczestnicy liturgii powinni wstrzymać się od wygłaszania uwag, od dialogów i tym podobnych postaw. Dalej instrukcja przestrzega, by nie poprzestawano na deklamacji tylko jednego czytania²².

Następujące treści, w dalszej części omawianej instrukcji, bardzo wyraźnie korespondują z jeszcze jednym dokumentem dotyczącym Eucharystii. Chodzi o kult tajemnicy eucharystycznej w Kościele, jest to instrukcja Kongregacji Obrzędów *Eucharisticum mysterium* z 25 maja 1967 r.²³ Liturgia słowa przygotowuje do liturgii eucharystycznej i do niej prowadzi, razem z nią tworzy jeden akt kultu, uwidaczniając głęboki związek. Dlatego też obie części liturgii nie mogą być oddzielone, nie wolno również sprawować ich w różnym czasie i w różnym miejscu. Bo „przepowiadanie słowa wymagane jest do samego szafarstwa sakramentów, jako że są one sakramentami wiary, rodzącej się i zasilającej ze słowa” (DK 4).

Nauczanie soborowe, stawiające na tej samej płaszczyźnie cześć oddawaną Pismu Świętemu, jak i Najświętszej Eucharystii, nazywając obydwa „chlebem żywota” (KO 21), mówiąc o „stole słowa Bożego” (KL 51; KO 21; DK 18), wzywa do ponownego zwrócenia uwagi na miejsce głoszenia słowa Bożego. Ambona ukazuje ściśłą jedność między słowem i wydarzeniem historii zbawienia. Wszelkie stworzenia pojawiają się przez słowo i w historii odkupienia ludzkości słowo Boże staje się Ciałem. Właśnie ta

problem do rozstrzygnięcia: z jednej strony wielowiekowa tradycja związana z funkcjonującym zestawem czytań, a z drugiej potrzeba zmian wynikająca z często powtarzających się czytań, zwłaszcza podczas celebracji Mszy Świętej z formularza o świętych.

²⁰ Po zaprezentowaniu pierwszej instrukcji przechodzę zaraz do trzeciej, pomijając drugą. Druga, zatytułowana *Tres adhinc annos*, wydana 4.05.1967 r. przez Świętą Kongregację Obrzędów, nie omawia wprost interesujących nas zagadnień. Stąd celowe jej pominięcie. Dokument ten można znaleźć: „Wiadomości Archidiecezji Warszawskiej” (1967), nr 8, s. 169-173.

²¹ „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskiej” (1971), nr 6-7, s. 135-142; H. Sobeczko, *Główne sposoby chrystusowej obecności w odnowionej liturgii Mszy Świętej*, w: R. Sobeczko, *Servitum liturgiae. Wybór artykułów*, Opole 2004, s. 241-246.

²² *Liturgica instaurationes*, nr 2.

²³ *Eucharystia w wypowiedziach papieża i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej XX w.*, red. R. Rak, Londyn (brw), s. 137-165. Punkt 10 odnośnego dokumentu zatytułowano *Związek między liturgią słowa i liturgią eucharystyczną*.

wszechobejmująca tajemnica pojawia się w liturgii. Misterium, które jest proklamowane w liturgii słowa, wskazuje na permanentną aktualizację, a to oznacza, że ambona zdobywa znaczenie katedry, z której sam Bóg naucza i wyjaśnia człowiekowi swoje tajemnice²⁴.

3. Najnowsze dokumenty

Mając na uwadze dokumenty określone jako najnowsze, należy w tym przypadku skoncentrować swoją uwagę na wszystkich tych unormowaniach dotyczących omawianego zagadnienia, które zostały wydane już w XXI w., czyli po Roku Jubileuszowym 2000.

W październiku 2001 r. zebrani na X Zwyczajnym Zgromadzeniu Ogólnym Biskupów zostali zapytani o temat następnego spotkania, odpowiedzi większości z nich koncentrowały się wokół problematyki eucharystycznej. W podobny sposób wypowiedziały się inne gremia ogólnokościelne²⁵. Temat *Eucharistia fons et culmen vitae et missionis Ecclesiae* Zgromadzenia Biskupów „jest czymś wyjątkowym w historii Synodu Biskupów. Odpowiada on niedawnej encyklice papieskiej o Eucharystii w jej fundamentalnej relacji do Kościoła: *Ecclesia de Eucharistia*”²⁶. Ta okoliczność zasługuje na szczególne podkreślenie, z uwagi na wpływ, jaki wywiera bezpośrednio na konsultacje, jak i też na same prace synodalne²⁷. Ojcowie Synodu, jako gremium doradcze papieża, mieli wyrazić opinię w kwestii wymogów i implikacji duszpasterskich Eucharystii w celebracji, w kulcie, w homiletyce, w działaniach miłosierdzia oraz w innych przestrzeniach działania kościelnego²⁸.

W interesującym nas przedmiocie synod wypowiedział się w *Lineamenta*. W numerze 33. czytamy: „(...) stół Słowa i stół Eucharystii są tym samym stołem jednego Pana, i wymagają «jednego aktu kultu»”²⁹. Chodzi tu o to, że poszczególne elementy liturgii nie mogą być spontanicznie reżyserowane, ale mają być podejmowane zgodnie z odnośnymi przepisami³⁰.

W niedługim czasie po wspomnianym Synodzie Biskupów Jan Paweł II ogłosił Rok Eucharystii (październik 2004 – październik 2005). W związku z jego realizacją zostały wydane poszczególne dokumenty. I tak sam papież na rozpoczęcie rocznego świętowania Eucharystii wydał list apostołski *Mane nobiscum Domine*. Podkreśla

²⁴ H. Pleskacheuskaya, *Przestrzeń liturgiczna obrazem sakramentalności Kościoła*, w: *Confitemini Domino, quoniam bonus. Księga pamiątkowa dedykowana śp. księdzu profesorowi Adamowi Durakowi SDB (1949-2005)*, red. J. Nowak, Warszawa 2007, s. 81-82; J. Nowak, *Przestrzeń liturgiczna w celebracji Wigilii Paschalnej*, „Collectanea Theologica” (1993), nr 1, s. 118.

²⁵ J. Schotte, *XI Zwyczajne Zgromadzenie Biskupów. Eucharystia: Źródło i szczyt życia i posłannictwa Kościoła*, w: *Rok Eucharystii. Dokumenty Kościoła*, t. 1, red. P. Pindur, Katowice 2004, s. 51.

²⁶ Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia. O Eucharystii w życiu Kościoła*, Kraków 2003.

²⁷ J. Schotte, *XI Zwyczajne Zgromadzenie Biskupów...*, s. 51-52.

²⁸ Tamże.

²⁹ Powtórzył ten tekst również inny dokument: Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Instrukcja. O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii* (25.03.2004 r.), Kraków 2004, nr 60.

³⁰ Tamże, nr 58-64.

w nim, że liturgia słowa Bożego poprzedza sprawowanie liturgii Eucharystii – w jedności dwóch «stołów» – stołu Słowa i stołu Chleba. Autor dokumentu stwierdza, że należy w czterdzieści lat po soborze zweryfikować tę jedność stołów. „Nie wystarczy bowiem odczytywanie fragmentów biblijnych w języku zrozumiałym, jeśli nie jest ono poprzedzone odpowiednim przygotowaniem, pobożnym wysłuchaniem, medytacyjnym milczeniem, jakie są konieczne, by słowo Boże dotknęło życia i je oświeciło”³¹. Kontynuacją myśli papieskiej są sugestie na Rok Eucharystii jednej z Kongregacji: słuchamy tego Słowa nie jako tekstu, natchnionego wprawdzie, ale «odległego» od nas, lecz jako słowa żywego, przez które wzywa nas Bóg: znajdujemy się tu w kontekście autentycznego *dialogu Boga z Jego ludem*; (...) Udział w Eucharystii jest słuchaniem Pana, mającym na celu zastosowanie w praktyce tego, co On nam ukazuje, czego od nas wymaga i oczekuje od naszego życia”³².

Należy teraz przejść do dokumentów, które nie tylko obowiązują w całym Kościele, ale stanowią ważny punkt odniesienia do celebracji. Mam na uwadze następujące dokumenty: *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*³³, chodzi o trzecie wydanie Mszału z 2002 r. (OWMR), następnie *Wprowadzenie do drugiego wydania Lekcjonarza Mszałnego*³⁴ (WLM), z uwzględnieniem partykularnego prawa, jakimi są w przedmiotowej materii *Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*³⁵ (WEP). Trzeba mieć tu na uwadze podstawowe założenie, jakim jest w Kościele wierność Tradycji mimo upływu czasu i zmieniających się zewnętrznych okoliczności. Choć Sobór Watykański II często w opiniach wielu uchodził za rewolucyjny, zwłaszcza w kontekście odnowionej liturgii Mszy Świętej, to trzeba mieć na uwadze podstawowe założenie, które towarzyszyło wszelkim inicjatywom: niektóre obrzędy przywrócono „stosownie do pierwotnej tradycji Ojców Kościoła”, tzn. nie tylko chodzi o zachowanie tego, co przekazywali nasi przodkowie, ale należy też rozważyć wszystkie minione okresy dziejów Kościoła (OWMR 6; 9). Dlatego uwzględniając sytuację współczesnego świata, „wydało się, że w korzystaniu z tekstów najstarszej tradycji tak czcigodnemu skarbowi nie wyrządono żadnej zniewagi, jeśli niektóre zdania zmieniono, aby dane wyrażenia lepiej zharmonizować z językiem współczesnej teologii oraz zgodnie z prawdą oddać obecny stan kościelnej dyscypliny” (OWMR 15). Tak zarysowane wprowadzenie teologiczne pozwala skoncentrować naszą uwagę na „technicznej” stronie liturgii słowa Bożego.

Należy mocno podkreślić, że w analizowanych dokumentach nie ma mowy ani razu o ambonie w liczbie mnogiej. Pojawia się dwukrotnie alternatywne słowo: pulpit. Raz w formie zamiennika z amboną: „Jeśli to możliwe, czytania wykonuje się przy ambonie albo pulpicie” (OWMR 260). Ta norma dotyczy celebracji Mszy Świętej,

³¹ Jan Paweł II, *List apostolski „Mane nobiscum Domine”* (7.10.2004 r.), Watykan 2004, nr 12-13.

³² Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Rok Eucharystii. Sugestie i propozycje* (15.10.2004 r.), Kraków 2004, nr 21; H. Sobeczko, *Uczestnictwo w liturgii słowa*, w: Z. Janiec, *Przypatrzenie się bracia powołaniu waszemu*, Sandomierz 2001, s. 141-146.

³³ *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Poznań 2006.

³⁴ *Wprowadzenie do drugiego wydania Lekcjonarza Mszałnego*, Poznań 2011.

³⁵ *Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*, Poznań 2006.

w której uczestniczy tylko jeden usługujący³⁶. Co w potocznym rozumieniu określa się jako Msza św. bez ludu³⁷. I drugi raz mowa o pulpicie, gdy autor *Ogólnego wprowadzenia* opisuje urządzenie prezbiterium świątyni³⁸. Tam, po przytoczeniu już wspomnianej regulacji z *Instrukcji* z 26 września 1964 r. o tym, że słowo Boże powinno być proklamowane z miejsca, na którym w czasie liturgii słowa spontanicznie skupia się uwaga wiernych, pojawiają się słowa: „Z zasady winna to być stała ambona, a nie zwykły, przenośny pulpit”³⁹. Z obu zapisów można jednoznacznie wnioskować, iż prawodawca nie przewiduje w prezbiterium obok ambony jeszcze pulpitu stanowiącego alternatywny czy pomocniczy stół słowa Bożego. Tym bardziej iż nasuwa się taki wniosek, który zawarto w OWMR w nr. 58: „W celebracji Mszy Świętej z udziałem ludu czytania wykonuje się zawsze z ambony”. Skoro zawsze, to oznacza że nie przewiduje się innego rozwiązania w normalnych warunkach sprawowania obrzędów.

Dokument wprowadzający do Mszału Rzymskiego używa słowa *ambona* aż 26 razy w różnych przypadkach i kontekstach wyłącznie w liczbie pojedynczej. Treść omawianego dokumentu w nr. 309 obszernie opisuje miejsce głoszenia słowa Bożego. Stąd zapis wspomnianej normy zasługuje na jej przytoczenie: „Ambona odpowiednio wkomponowana we wnętrze kościoła powinna być tak umieszczona, by czytający i mówiący byli dobrze widziani i słyszani przez wiernych”. We wprowadzeniu do lekcjonarza mszalnego pojawia się szerszy opis przestrzeni, w której znajduje się ambona, podkreśla on, że miejsce to ma być „podwyższone, stałe, dogodne i okazałe, odpowiadające godności słowa Bożego. Powinno jasno przypominać wiernym, że w Mszy Świętej jest przygotowany zarówno stół słowa Bożego, jak i Ciała Chrystusowego, winno wreszcie stanowić skuteczną pomoc dla wiernych w uważnym słuchaniu podczas liturgii słowa” (WLM 32). Autor dokumentu uwaźliwia również i na to, by starannie przemyśleć, w zależności od struktury świątyni, odpowiednie ustawienie ambony oraz jej związek z ołtarzem eucharystycznym (tamże). Dalej podkreśla się, aby ambona była obszerna, skoro ma na niej zająć miejsce kilku usługujących. Dla dogodności praktycznej należy zadbać, by było wyposażona w należyte oświetlenie oraz odpowiedni sprzęt nagłaśniający zapewniający dobrą słyszalność głoszących teksty Pisma Świętego (WLM 34).

Przypomnijmy sobie jeszcze przeznaczenie ambony w ujęciu omawianych dokumentów: „Z ambony wykonuje się jedynie czytania, psalm responsoryjny oraz orędzie wielkanocne; można też stąd wygłaszać homilię i intencje modlitwy powszechnej. Godność ambony wymaga, aby wstępował na nią tylko sługa słowa” (OWMR 309; WLM 16; 33). Tym szafarzem słowa jest zapewne każdy, kto czyta teksty Pisma Świętego. Czyta w czasie celebracji Mszy Świętej z udziałem ludu (OWMR 58). Innymi słowy, szafarzem słowa jest każdy wierny, który pełni posługę (*ministerium*)

³⁶ Mowa tu o trzeciej części roz. IV. Część pierwsza to Msza święta z ludem, część druga to Msza koncelebrowana, zaś część czwarta to przepisy ogólne dot. wszystkich mszy.

³⁷ *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, s. 379*.

³⁸ OWMR 295-310.

³⁹ OWMR 309; WEP 5.

lub funkcję (*munus*) lektora⁴⁰. Jest nim, w odniesieniu do czytań przed Ewangelią, na pierwszym miejscu lektor (OWMR 128; 130; 196), który również może podawać intencje modlitwy powszechnej z ambony (OWMR 71; 197). Kolejnym sługą słowa jest psalterzysta lub kantor. Oni wykonują psalm responsoryjny, który jest integralną częścią liturgii słowa Bożego oraz posiada wielkie znaczenie liturgiczne i duszpasterskie, gdyż sprzyja medytacji nad słowem natchnionym Duchem Świętym (OWMR 61). O ile nie byłoby lektora, kantora czy diakona, sam celebrans odczytuje z ambony teksty zaczerpnięte z Pisma Świętego (OWMR 135). Ten, kto przyjął sakrament święceń, przenosi na ambonę Ewangeliarz celem odczytania fragmentu przeznaczonego na dany dzień lub okoliczność (OWMR 44; 133-134), a po odczytaniu może zanieść Ewangeliarz „na kredens albo na inne stosowne i godne miejsce” (OWMR 175)⁴¹.

Mając na uwadze sługi słowa Bożego, należy odróżnić od wyżej wymienionych komentatora wprowadzającego uczestników liturgii w treści, które za chwilę usłyszą. Objasnienia i pewne pouczenia wprowadzające wiernych w liturgię i przygotowujące ich do lepszego jej zrozumienia nie upoważniają komentatora, by podczas swej funkcji zajmował miejsce na ambonie. W podobny sposób odnieść się należy do prowadzącego śpiew (OWMR 105b; WLM 33)⁴².

Warto podkreślić, iż przytoczone dokumenty stanowiące punkt odniesienia w kształtowaniu liturgii Kościoła w sposób jednoznaczny, niebudzący wątpliwości wskazują na wyposażenie prezbiterium świątyni w ołtarz słowa Bożego i ołtarz Eucharystii. Słowo *ołtarz* można zastąpić słowem *stół*. Oba jednak występują obok siebie i za każdym z nich stoi rzeczywistość jednego elementu wyposażenia wnętrza.

4. Postulaty duszpastersko-liturgiczne

W tym miejscu należy raz jeszcze mocno podkreślić znaczenie słowa *ambona*. Dokumenty Kościoła mówią o ambonie, dlatego nie wolno zamiennie używać słowa „ambonka”, które kojarzy się z prowizorycznym i przenośnym pulpitem służącym np. kantorowi prowadzącemu śpiewy lub komentatorowi objaśniającemu wiernym sprawowane obrzędy albo też z podstawką pod mszał ustawioną na ołtarzu eucharystycznym.

Liturgiczna reforma soborowa zakłada dowartościowanie ambony, przywrócenie jej pierwotnego sensu jako miejsca proklamacji słowa Bożego. Komentujący dokumenty soborowe znany homileta G. Siwek dochodzi do następujących wniosków: że ambona – a nie inne przygodne miejsce – ma być zwyczajnym miejscem głoszenia słowa Bożego; następnie ambona nie może być traktowana jako praktyczny pulpit

⁴⁰ C. Krakowiak, *Posługi i funkcje liturgiczne: teoria i praktyka*, w: *W trosce o Kościół*, red. A. Jarząbek, Lublin 1999, s. 193-203.

⁴¹ Przytoczony zapis OWMR nie precyzuje, co jest tym *stosownym i godnym* miejscem. Pojawia się tu luka, którą wg wskazanych przymiotników należy uzupełnić konkretnym działaniem. Przykładem takiego działania jest zanieśenie Ewangeliarza na pulpit przenośny przygotowany w tym celu, ale przepisy w tej materii milczą. Wspomniany w dokumencie kredens to miejsce, w którym również można przygotować kielich, tj. wlanie wina i wody, celem konsekracji (178).

⁴² WLM 33: „Jest natomiast mniej odpowiednie, aby na ambonę wchodzili inni usługujący, np. komentator, kantor lub prowadzący śpiew”.

(podstawa) służący do podtrzymywania lekcjonarza, ma zaś samym swoim kształtem i estetyką wyrażać wielkość i ważność tego, co się na nim dokonuje; ambona powinna być umieszczona na podwyższeniu, tak jednak, by następowało nawiązanie kontaktu pomiędzy proklamującym i słuchającymi słowa Bożego; ponadto ambona powinna być stabilna tak jak ołtarz eucharystyczny i chrzcielnica oraz tak powinna być usytuowana, by widoczny był związek pomiędzy amboną a ołtarzem celebracji eucharystycznych – nie stanowiąc jednak zwartej całości. Elementy dekoracyjne również powinny być zsynchronizowane z ornamentyką ołtarza eucharystycznego, stanowiąc jedną całość pod różnymi względami, np. estetycznym, kulturowym, praktycznym i innymi⁴³.

C. Krakowiak stanowczo odrzuca praktykę pojawiającą się w niektórych miejscach kultu: „W żadnym wypadku niedopuszczalna jest spotykana w niektórych parafiach praktyka, że czytania poprzedzające Ewangelię oraz psalm responsoryjny wykonują lektorzy i psalterzysta od pulpitu, a kapłan czyta Ewangelię z ambony”⁴⁴. Jak z tego przykładu i wielu innych wynika, obowiązujące przepisy dot. miejsca głoszenia słowa Bożego w czasie Mszy Świętej nie wszędzie są zachowywane. Jest to konsekwencja tego, że odpowiedzialni za kształt liturgii w poszczególnych miejscach albo nie znają obowiązujących przepisów, albo je ignorują, zapominając, że liturgia to dzieło Chrystusa i Kościoła, a nie poszczególnego duchownego piastującego dany urząd. A może przyczyną jest i to, że kapłani nie są przekonani o konieczności oddzielenia liturgii słowa od liturgii ofiary przez różne miejsca ich celebracji. Taką postawą przyczyniają się do błędnego formowania świadomości uczestników liturgii. Przytoczony wyżej liturgista zestawia powyższe rozważanie z pytaniem postawionym Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: „Z jakiego miejsca powinno głosić się słowo Boże w czasie Mszy Świętej i w jaki sposób ma być ono urządzone?”⁴⁵ W odpowiedzi Kongregacja ustosunkowała się do postawionej kwestii: „W nawie kościoła powinno być miejsce podwyższone, stałe, stosownie urządzone i odpowiednio godne, które równocześnie odpowiadałoby godności słowa Bożego. Niech ono w czasie Mszy św. wyraźnie przypomina wiernym, że jest dla nich przygotowany stół słowa Bożego i stół Ciała Chrystusa. Niech wreszcie najlepiej pomoże im w skupieniu i słuchaniu słowa Bożego. Dlatego należy starać się, stosownie do architektury danego kościoła, o harmonię i łączność ambony z ołtarzem”⁴⁶.

Na usytuowanie ambony wskazują zarówno liturgiści i homileci, jak również odpowiedzialni za wystrój wnętrz sakralnych. Mają oni przy tym na uwadze ogólne stwierdzenie zawarte w OWMR 309: „by w kościele było ono głoszone z miejsca, na którym w czasie liturgii słowa spontanicznie skupia się uwaga wiernych”. Ambona ma w prezbiterium określone miejsce, powinna się znajdować między ołtarzem a miejscem,

⁴³ G. Siwek, *Komunikacyjna i symboliczna...*, s. 75-77; S. Lech, *Przestrzeń celebracji liturgicznych*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” (1989), nr 3, s. 193.

⁴⁴ C. Krakowiak, *Ambona zwyczajnym miejscem głoszenia słowa Bożego*, „Anamnesis” (2002), nr 29, s. 57.

⁴⁵ „Notitiae” (1998), nr 34, s. 59-60, za: tamże, s. 58.

⁴⁶ Tamże.

gdzie gromadzą się wierni⁴⁷. Można ją usytuować w centrum za lub przed ołtarzem, zwłaszcza gdy ołtarz i ambona są położone na różnych poziomach. Przykładem takiego rozwiązania jest ambona w kaplicy Redemptoris Mater w Watykanie, usytuowana na jednej linii z ołtarzem. Najczęściej jednak ambonę umieszcza się z boku ołtarza, podkreślając dwa stoły zastawione do celebracji Eucharystii⁴⁸. Należy zadbać o to, by ambona nie była przystawiona do ołtarza, ale stojąc z boku ołtarza, była nieco wysunięta ku nawie, możliwie najbliżej wiernych. Ponadto powinna też być usytuowana nieco wyżej niż adresaci słowa, co sprzyja lepszemu kontaktowi wzrokowemu ze sługą słowa oraz lepszej słyszalności ze strony zgromadzonych w świątyni⁴⁹.

Z innych wskazówek należy wziąć pod uwagę również i te, żeby ambona była wykonana z tego samego materiału co ołtarz, pokrewna w formie, oba powinny się wzajemnie uzupełniać. Wystrój stołu słowa powinien odpowiadać godności słowa Bożego. Chodzi najpierw o wystrój stały w ornamenti symbolizujące księgę Biblii, monogram Chrystusa, działania Ducha Świętego lub symbole ewangelistów. Ponadto chodzi również o ozdoby związane z przeżywanym w Kościele okresem liturgicznym. Warto również przemyśleć możliwość umieszczenia Ewangeliarza, po odczytaniu z niego fragmentu przeznaczonego na dany dzień, z przodu ambony, by tym samym nie mnożyć podestów, stojaków itp. elementów.

Zakończenie

Temat liturgii słowa Bożego można rozważać w wielu aspektach. Najbardziej dynamicznie rozwijającym się jest zapewne samo tłumaczenie Biblii, przybliżanie znaczenia poszczególnych fragmentów dla praktycznego zastosowania przez uczestniczących we Mszy Świętej. Nie mniej ważne jest otoczenie i samo miejsce przepowiadania. Przestrzeń liturgiczna kształtowana jest nie tylko przez koncepcje artystyczne, ale poszczególne projekty przechodzą weryfikację w dykasteriach kurii diecezjalnych odpowiedzialnych za sacrum w liturgii. Warto mieć na uwadze przepisy Kościoła, które w swoich założeniach mają służyć dobremu przeżyciu więzi z Bogiem dokonującym się zwłaszcza w sprawowanej liturgii. Dzięki zwróceniu uwagi na słowo Boże przez Vaticanum II rola i znaczenie głosu Boga zapisanego pod natchnieniem Ducha Świętego znalazła swoje znamienne miejsce. Ambona – stół słowa Bożego, dobrze usytuowana, jednoznacznie dookreślona, ma służyć pomocą w spotkaniu z Bogiem w Jego żywym słowie. By taką rolę spełnić, należy z prezbiterium usunąć wszelkie pulpity, „ambonki” itp. elementy, które zaciemniają obraz zastawionych stołów (po jednym): słowa Bożego i Eucharystii podczas sprawowanej liturgii Mszy Świętej. Przeciwnie zwyczaje i tradycje winne ustąpić obowiązującym normom zawierającym jednoznaczne przepisy.

⁴⁷ A. Grzelak, „*Oto słowo Boże*” – mszalna liturgia słowa, w: *Liturgia źródłem i szczytem życia Kościoła*, red. A. Grzelak, J. Stefański, L. Bilicki, Gniezno 1993, s. 88-89.

⁴⁸ R. Walczak, *Symbolika...*, s. 48.

⁴⁹ M. Cynka, *Ambona – miejsce...*, s. 54.

Bibliografia

- Cembrowicz P., *Ambona miejscem głoszenia słowa Bożego*, w: *Słowo Boże w liturgii. Obecność – celebrowanie – aktualizacja*, red. S. Araszczyk, Wrocław 2010, s. 125-133.
- Cynka M., *Ambona – miejsce głoszenia słowa Bożego dawniej i dziś*, w: *Msza święta – rozumieć, aby lepiej uczestniczyć. Wykład liturgii Mszy*, red. J. Hadalski, Poznań 2013, s. 50-66.
- Cynka M., *Wnętrze kościoła – przestrzeń sakralna*, w: *Msza święta – rozumieć, aby lepiej uczestniczyć. Wykład liturgii Mszy*, red. J. Hadalski, Poznań 2013, s. 41-50.
- Eucharystia w wypowiedziach papieża i innych dokumentach Stolicy Apostolskiej XX w.*, red. Rak R., Londyn (brw).
- Grzelak A., „*Oto słowo Boże*” – mszalna liturgia słowa, w: *Liturgia źródłem i szczytem życia Kościoła*, red. A. Grzelak, J. Stefański, L. Bilicki, Gniezno 1993, s. 87-93.
- Jan Paweł II, „*Ecclesia de Eucharistia*”. *O Eucharystii w życiu Kościoła*, Kraków 2003.
- Jan Paweł II, *List apostolski „Memento nobiscum Domine”* (7.10.2004 r.), Watykan 2004.
- Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Instrukcja. O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii* (25.03.2004 r.), Kraków 2004.
- Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Rok Eucharystii. Sugestie i propozycje* (15.10.2004 r.), Kraków 2004.
- Krakowiak C., *Ambona zwyczajnym miejscem głoszenia słowa Bożego*, „Anamnesis” (2002), nr 29, s. 56-59.
- Krakowiak C., *Posługi i funkcje liturgiczne: teoria i praktyka*, w: *W trosce o Kościół*, red. A. Jarząbek, Lublin 1999, s. 193-203.
- Lech S., *Przestrzeń celebracji liturgicznych*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” (1989), nr 3. *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986.
- Nadolski B., *Ambona. Historia, znaczenie, symbolika*, Kraków 2008.
- Nadolski B., *Gesty i słowa w Eucharystii*, Kraków 2009.
- Nadolski B., *Leksykon liturgii*, Poznań 2006.
- Nadolski B., *Leksykon symboli liturgicznych. Per visibilia ad invisibilia*, Kraków 2010.
- Nadolski B., *Liturgika. Eucharystia*, t. 4, Poznań 1992.
- Nowak J., *Przestrzeń liturgiczna w celebracji Wigilii Paschalnej*, „Collectanea Theologica” (1993), nr 1, s. 115-122.
- Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Poznań 2006.
- Pleskacheuskaya H., *Przestrzeń liturgiczna obrazem sakramentalności Kościoła*, w: „*Confitemini Domino, quoniam bonus*”. *Księga pamiątkowa dedykowana śp. księdzu profesorowi Adamowi Durakowi SDB (1949-2005)*, red. J. Nowak, Warszawa 2007, s. 75-116.
- Popiel J., *Wnętrze kościoła w świetle odnowionej liturgii. Wprowadzenie do liturgii*, red. F. Blachnicki, W. Schenk, R. Zielasko, Poznań-Warszawa-Lublin 1967, s. 534-549.
- Ratzinger J., *Duch liturgii*, Poznań 2002.
- Schotte J., *XI Zwyczajne Zgromadzenie Biskupów. Eucharystia: Źródło i szczyt życia i posłannictwa Kościoła*, w: *Rok Eucharystii. Dokumenty Kościoła*, t. 1, red. P. Pindur, Katowice 2004, s. 51-53.
- Sinka T., *Zarys liturgiki*, Goniczko-Paradyż 1988.
- Siwek G., *Komunikacyjna i symboliczna funkcja ambony*, „Homo Dei” (1995), nr 3, s. 63-80.
- Sobeczko H., *Główne sposoby chrystusowej obecności w odnowionej liturgii Mszy Świętej*, w: Sobeczko H., *Servitium liturgiae. Wybór artykułów*, Opole 2004, s. 233-249.

Sobeczko H., *Uczestnictwo w liturgii słowa*, w: *Przypatrzcie się bracia powołaniu waszemu*, red. Z. Janiec, Sandomierz 2001, s. 141-146.

Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002.

Święta Kongregacja Obrzędów, *Inter Oecumenici*. Instrukcja o należyтым wykonywaniu Konstytucji o Liturgii Świętej (26.09.1964 r.), „Wiadomości Diecezjalne” (Katowice) (1964), nr 11-12, s. 129-144.

Święta Kongregacja Obrzędów, *Tres adhinc annos*. Druga instrukcja o należyтым wykonywaniu Konstytucji o Liturgii Świętej (4.05.1967 r.), „Wiadomości Archidiecezji Warszawskiej” (1967), nr 8, s. 169-173.

Świętą Kongregację Kultu Bożego, *Liturgica instaurationes*. Trzecia instrukcja o należyтым wykonaniu Konstytucji o Świętej Liturgii (3.09.1970 r.), „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskiej” (1971), nr 6-7, s. 135-142.

Walczak R., *Symbolika i wystrój świątyni chrześcijańskiej*, Poznań 2005.

Wprowadzenie do drugiego wydania Lekcjonarza Mszalnego, Poznań 2011.

Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego wprowadzenia do Mszalu Rzymskiego, Poznań 2006.

Streszczenie

Msza Święta sprawowana w Kościele jako odpowiedź na polecenie Jezusa: „To czyńcie na moją pamiątkę”, składa się z dwóch zasadniczych części – skoncentrowanych na dwóch stołach – liturgii słowa Bożego i liturgii eucharystycznej. Obie części są ze sobą ściśle zespolone. Dzięki pierwszej z nich uczestniczący otrzymują wskazanie, pouczenie, napomnienie, zaś z drugiej części (stołu Ofiary) otrzymują siłę uzdalniającą do wdrażania pouczeń w swoje życie. W tym znaczeniu mamy do czynienia we Mszy Świętej z dwoma stołami – ołtarzami. Odpowiedzialni za kształt liturgii mają zadanie troszczyć się o przejrzystość i jednoznaczność tej więzi obu stołów w służbie jak najbardziej owocnego przeżycia Mszy Świętej. Wszystko, co przyczynia się do zacierania tej harmonii, należy wyeliminować, zarówno wyeksponowane pulpity czy rozmaite stojaki służące zarówno przewodniczącemu liturgii, jak i komentatorom oraz innym usługującym w liturgii.

Słowa kluczowe: stół słowa Bożego, liturgia słowa Bożego, ambona, wyposażenie prezbiterium

Summary

TABLE OR TABLES OF GOD'S DIVINE WORD?

Holy Mass, celebrated at the Church as a response to Jesus' command: "Do it in memory of Me", consists of two basic parts focused on two tables: the Liturgy of God's Divine Word and the Eucharist. Both parts are closely jointed together (united). Out of the first one, the participants are given explanation, instruction and admonition. The other one (table of Sacrifice) gives strength empowering them to implement those instructions into their lives. In that sense we are dealing here (at a Mass) with two tables – two altars. Those responsible for the shape of the liturgy are to take care of transparency and clarity of unity of those two tables – to make the most of fruitful participation of the Mass attendant. Anything that could harm that unity (harmony) should be eliminated: both too elevated reading stands and other similar equipment (lectern, pulpit) that serve main celebrant as well as commentators or others who serve at the liturgy.

Keywords: table of God's Word, liturgy of God's Word, pulpit, presbytery equipment